

COVID-19 Gündeminde İklim Krizine Karşı Çevre, İklim ve Sağlık için İşbirliği Projesi (ÇİSİP) Başladı

Dünya Çevre Günü olan 5 Haziran itibarıyla tüm dünyada **6,64 milyon** kişi COVID-19 tanısı aldı ve 391 bin kişi COVID-19 sebebiyle hayatını kaybetti¹. COVID-19 pandemisi çevrenin insan sağlığı üzerindeki doğrudan etkisini bir kez daha gözler önüne sererken, HEAL-Sağlık ve Çevre Birliği, HASUDER (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği) ve Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı **iklim değişikliğinin ve olası enfeksiyon hastalıklarının engellenmesi için Çevre, İklim ve Sağlık için İşbirliği Projesini** başlattığını duyurdu.

İklim değişikliği her yıla 250 bin yeni ölüm vakası ekleyecek

İklim değişikliği üzerine her geçen gün yeni bir kanıt ortaya konulurken, sağlık etkisine yönelik çalışmalar da hız kazanıyor. **Dr. Öğretim Üyesi Melike Yavuz, HASUDER**; *“İklim değişikliğinin 2030-2050 yılları arasında her yıla 250.000 ölüm ekleyeceği tahmin ediliyor². COVID-19 pandemisi halk sağlığı ve çevre arasındaki ilişkinin bir hatırlatıcısıdır. Koruyucu hekimlik görevi olarak, başta halk sağlığı uzmanları olmak üzere tüm hekimleri iklim değişikliği ve çevre sağlığı konusunda çalışmaya ve işbirliği yapmaya çağırıyoruz”* dedi.

Pandemileri önlemek için tek sağlık yaklaşımı ve işbirliği şart

“Tek sağlık” kavramı insan sağlığının, diğer hayvan türlerinin ve çevrenin sağlığı ile ele alınmasını içeriyor ve çok disiplinli bir çalışma gerektiriyor. Güncel çalışmalara göre **ormansızlaşma ve doğal habitatların tahribatı gibi arazi kullanımında meydana gelen değişiklikler, COVID-19 gibi yeni ortaya çıkan zoonotik hastalıkların neredeyse yarısından sorumlu tutuluyor³.**

Prof. Dr. Çiğdem Çağlayan, (Kocaeli Üniversitesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı); *“COVID-19 Pandemisinin endişe verici etkileriyle mücadele ederken, halen devam eden geleceğimizi tehdit eden doğa ve iklim krizlerini unutmamalıyız. Pandemilerin zararlı etkilerinden ancak sağlığımızın ve refahımızın doğa ve içinde barındırdıklarıyla yakından bağlantılı olduğunu kabul ettiğimiz zaman korunabiliriz.”* dedi.

¹ Johns Hopkins University, COVID-19 Dashboard, <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>

² CRED Crunch 58 - Disaster Year in Review (2019), Centre for Research on the Epidemiology of Disasters – CRED <https://cred.be/sites/default/files/CC58.pdf>

³ WWF-Türkiye, 2020, “Doğanın Yok Oluşu ve Pandemilerin Yükselişi”, https://d2hawiim0tjbd8.cloudfront.net/downloads/doann_yok_oluu_ve_pandemilerin_yukselii_25_04_20.pdf

COVID-19 sonrası “sağlıklı iyileşme”

İklim krizinin hala çözüme ulaştırılmaktan çok uzakta olduğunun altını çizen grup, salgın süreci sonrasında eski “normal”e dönülmemesi gerektiğini, çevreyi ve koruyucu sağlık sistemini temel alan, fosil yakıtların yer almadığı “sağlıklı iyileşme” talebini dile getirdi. Funda Gacal (HEAL-Sağlık ve Çevre Birliği); **“Çevre, İklim ve Sağlık için İşbirliği Projesi ile orta vadede çevre sağlığı ve iklim değişikliği üzerine çalışan ve işbirliğine dayanan, herkese açık, bağımsız bir platform kurmayı, Türkiye’de çevre sağlığı alanında bilimsel bilgiyi desteklemeyi ve uluslararası alanda duyurmayı hedefliyoruz”** dedi.

İletişim Bilgileri

Şebnem Yavuz, HASUDER, hasuder@hasuder.org.tr, +90 555 992 0332
Funda Gacal, HEAL-Sağlık ve Çevre Birliği, funda@env-health.org, +90 506 251 21 86
Berkay Hacımustafa, HEAL-Sağlık ve Çevre Birliği, berkay@env-health.org, +90 539 311 85 67

Editöre Notlar:

İklim Değişikliği Yaşamlarımızı Değiştiriyor

İklim değişikliğinin sağlığa etkileri sadece dünyanın aşırı ısınması, buzulların erimesi, seller ve şiddetli hava olaylarıyla değil, ayrıca kontrol edilemeyen yangınlar, büyük göçler, gıda ve su güvencesizliği, vektör ve su kaynaklı bulaşıcı hastalıkların artması gibi dolaylı yollarla da gerçekleşir. WWF-Türkiye’nin Doğanın Yok Oluşu ve Pandemilerin Yükselişi Raporu’na göre ormansızlaşma ve doğal habitatların tahribatı gibi arazi kullanımında meydana gelen değişiklikler, **COVID-19 gibi yeni ortaya çıkan zoonotik hastalıkların neredeyse yarısından sorumludur**⁴.

İklim Değişikliği Bir Sağlık Sorunudur

İklim değişikliği temiz havaya, güvenli içme suyuna, besleyici gıdaya ve güvenli barınmaya erişimi tehdit ediyor. Artan deniz seviyelerine, daha sık ve aşırı hava olaylarına, ısı dalgaları ve kuraklıklara, orman yangınlarına ve sıtma gibi sivrisinek kaynaklı hastalıkların artmasına neden oluyor.

Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi verilerine göre 2019 yılında, dünya genelinde, 95 milyon kişiyi etkileyerek 11.755 kişinin ölümüne neden olan ve yaklaşık 130 milyar ABD Dolarına mal olan 396 doğal afet gerçekleşti⁵.

---

⁴ Doğanın yok oluşu ve pandemilerin yükselişi İnsanların ve gezegenin sağlığını korumak , https://d2hawiim0tjbd8.cloudfront.net/downloads/doann_yok_oluu_ve_pandemilerin_yukselii_25_04_20.pdf

⁵ CRED Crunch 58 - Disaster Year in Review (2019), Centre for Research on the Epidemiology of Disasters – CRED <https://cred.be/sites/default/files/CC58.pdf>

- Doğal afetlerin %40'ı Asya'da, toplam ölümlerin %45'i ve küresel olarak afetlerden etkilenen insanların %74'ü burada yaşıyordu.
- Hollanda, Fransa ve Belçika'da aşırı sıcak dalgaları nedeniyle 2500;
- Kuzey Hindistan'da Temmuz ayından Ekime kadar süren muson yağmurları nedeniyle 2000 ölüm gerçekleşti.
- 2019'da dünya genelinde 64 milyon kişiyi etkileyen 194 sel ve 91 fırtına yaşandı.
- 2019'da 19 yeni orman yangınıyla yüzleştik. Avustralya'daki yangınlarda (Eylül 2019-Şubat 2020) toplam 32 kişi öldü, 6 milyon hektarın üzerinde orman ve çalı yandı, yaklaşık 500 milyon hayvan öldü, binlerce ev yıkıldı ve yüz binlerce insan tahliye edildi.

İklim değişikliğinin 2030-2050 yılları arasında her yıla 250.000 ölüm ekleyeceği tahmin ediliyor. Bunların 38 bini yaşlı bireylerin aşırı sıcaklığa maruz kalması, 48 bini ishaller, 60 bini sıtma, 95 bini de çocuklarda yetersiz beslenme nedeniyle gerçekleşecek.

İklim değişikliğinin itici güçleri ile kötü sağlık durumu arasındaki en doğrudan bağlantı hava kirliliğidir. Enerji, ulaşım ve endüstri için fosil yakıtların yakılması, iklim değişikliğine yol açan karbon emisyonlarının ana kaynağıdır. Dünyadaki kentsel nüfusun %90'ından fazlası, DSÖ'nün dış ortam hava kirliliği için belirlediği sınır seviyelerini aşan kirli hava soluyor. Hava kirliliği tek başına yılda yaklaşık 7 milyon ölüme neden olarak sağlık için en büyük küresel riskler arasında yer almaktadır. Önlenbilir çevresel riskler her yıl en az 12,6 milyon ölüme neden olur ve küresel hastalık yükünün yaklaşık dörtte birini oluşturur⁶.

COVID-19 Sonrası Sağlıklı İyileşme

COVID-19 Pandemisinin endişe verici etkileriyle mücadele ederken, halen devam eden geleceğimizi tehdit eden doğa ve iklim krizlerini unutmamalıyız. Salgın süreci eski "normal"e dönülmezse değişimin, ekolojik çevrenin iyileşmesinin mümkün olduğunu gösterdi.

Ekosistemi korumak, insanın ve gezegenimizin sağlığını korumanın ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir.

Gezegenimizi korumak için TEK SAĞLIK

Küresel olarak son 10 yılda daha sık duymaya başladığımız "tek sağlık" kavramı insan sağlığının, diğer hayvan türlerinin ve çevrenin sağlığı ile ele alınması gerektiğini gösterdi. Tek sağlık, işbirliğine dayalı bir yaklaşımı öngörür çünkü ekosistemin sağlığı tüm insanların, hayvanların, bitkilerin, yaşam alanlarının sağlığından ayrı ele alınamaz. Riskleri azaltmak tehlikeleri bertaraf etmek ancak çok disiplinli bir yaklaşımla mümkün.

TEK SAĞLIK yaklaşımı gezegenin ve tüm canlıların kurtuluşunun doktorlar, veteriner hekimler, epidemiyologlar, çevreciler ve yaban hayatı uzmanları başta olmak üzere, sosyologlar, iktisatçılar ve hukukçular gibi profesyonellerin aynı amaçla bir arada daha güçlü bir işbirliği geliştirmelerine bağlı olduğuna işaret eder. Pandemilerin zararlı etkilerinden ancak sağlığımızın ve refahımızın doğa ve içinde barındırdıklarıyla yakından bağlantılı olduğunu kabul ettiğimiz zaman koruyabiliriz.

---

⁶ Healthy environments for healthier populations: Why do they matter, and what can we do? Geneva: World Health Organization; 2019 (WHO/CED/PHE/DO/19.01). Licence: CC BYNC-SA 3.0